

temporales his pœnarum generibus, quam est certum non posse Ecclesiam in fide et moribus errare.

17. *Ratione id convincitur.* — Tertio, declaratur ratione hæc veritas, nam duplici titulo erat necessaria hæc potestas in supremo capite et pastore Ecclesiæ, scilicet, et propter ipsos imperatores seu reges, ac quosvis temporales principes, et propter populos illis subjectos. Priori titulo necessaria est hæc potestas, ut possit Pontifex vel rebellem principem corrigere et emendare, vel etiam digne punire; utrumque enim ad Pastorem pertinet; sæpe autem contingit ut solæ censuræ ad illos effectus non sufficiant, ut diuturna experientia satis ostendit; ergo necessario dicendum est Christum Vicario suo hanc potestatem contulisse, cum non minus illum constituerit pastorem christianorum principum, quam cæteræ christianæ plebis. Quocirca, quod ad priorem titulum attinet, quando vel solum, vel principaliter agitur de emendatione principis, qui peccavit, solent maxime Pontifices censura uti, quia illa est propria medicinalis pœna, de qua locutus est Christus, Matth. 18. Quod si contingat principem per censuram corrigi et emendari, non solet Ecclesia ad rigorosam vindictam per graves et publicas pœnas contra eos procedere; potest tamen et solet pœnas aliquas injungere, tum ad resarcienda damna, si quæ forte ab eis illata fuerunt; tum etiam ut tam Deo, quam universæ Ecclesiæ aliquam satisfactionem tribuant. Nam resarcire damna, et illatas injurias recompensare, non tam est pœna, quam restitutio quædam, et debiti solutio, quamvis coactio ad illam faciendam potestatem superiorem requirat. Præter hanc vero recompensationem ex justitia commutativa debitam, ratio communis boni et justitiæ legalis postulat, ut aliqua pœna in vindictam delicti ad Ecclesiæ satisfactionem, et aliorum exemplum et timorem adhibeatur. Quando vero, non obstante censura, rex contumax est, et incorrigibilis in delicto, tunc graviores pœnæ adhiberi debent, et hujusmodi sunt fere omnes casus supra enumerati, ut notavit D. Thomas, tertio libro de Regimine Princip., cap. 10.

18. *Confirmatio.* — Et confirmari potest hæc pars, quia circa alios fideles seu Christianos baptizatos habet Ecclesia potestatem, non solum ad coercendum illos per censuras ad emendationem delicti, sed etiam ad vindicanda delicta commissa per alias pœnas

temporales vel corporales, secundum modum accommodatum ecclesiastico judici et pastori; ergo eandem potestatem habent legitimi Ecclesiæ Prælati, et maxime Summus Pontifex, in principes temporales, etiam supremos. Assumptum ex perpetuo usu Ecclesiæ manifestum est: solent enim canones imponere pecuniarias pœnas, interdum usque ad bonorum confiscationem. Interdum etiam imponunt pœnas corporales citra vitæ aut membrorum periculum, ut est flagellationis pœna, interdum etiam usque ad damnationem ad triremes, et quando necessaria est pœna sanguinis, licet ecclesiastici iudices illam ferre non soleant propter status decentiam, possunt reum committere judici sæculari, ei præcipiendo ut secundum legum æquitatem illum puniat. Quæ omnia maxime possunt in crimine hæresis considerari. Hæretici enim non solum ab Ecclesia excommunicantur, et aliis spiritualibus afficiuntur pœnis, sed etiam bonis omnibus temporalibus privantur, non solum per leges imperatorum, sed etiam virtute canonum. Ac denique si vel contumax fuerit, vel relapsus, per leges imperatorum capite punitur, per canones autem sæcularis iudicis arbitrio relinquitur, recepturus pro qualitate facinoris ultionem, juxta cap. *Ad abolendam*, de Hæret., cum similibus.

19. *Potestas temporalibus pœnis puniendi est Ecclesiæ necessaria.* — Tacita evasio præcluditur. — Has autem pœnas esse justissimas, Ecclesiæ usus satis convincit, et defendit optime Augustinus, ep. 48 et 50, et lib. 3 contra ep. Parmen., c. 4. Esse autem necessariam in Ecclesia Christi, ut ab illo est instituta, hanc potestatem, ratio convincit, quia si Ecclesiæ subditi non possent per hujusmodi pœnas coerceri, facile spirituales contemnerent, et plurimum sibi ac aliis nocerent. Nam ut dicitur Prov. 29: *Puer, qui relinquitur voluntati suæ, confundit matrem suam.* Unde non esset res christiana convenienter instituta, nec illi esset sufficienter provisum, si non haberet potestatem cogendi rebelles, qui censuris obtemperare nollent. Nec satisfaciet, qui dixerit, satis esse quod in Christianis principibus temporalibus sit hæc potestas, tum quia etiam ipsi principes possunt delinquere, et correctione indigere, ut jam dicam. Tum etiam quia vindicta malefactorum per se solum pertinet ad civiles magistratus, quatenus politico fini, et paci reipublicæ et justitiæ humanæ contraria sunt;

coercere autem illa, ut sunt religioni et salutis animæ contraria, per se spectat ad spirituales potestatem, et ideo ad illam maxime pertinere debuit facultas utendi temporalibus pœnis ad talem correctionem, vel per sese illas inferendo, vel temporalis brachii ministerio utendo, ut omnia decenter, ordinate et efficaciter fiant.

20. *Non magis eximuntur reges a prædicta potestate coerciva Pontificis, quam cæteri.* — Superest ut priorem illationem probemus, nimirum, si in cæteros fideles inferioris ordinis potestatem istam habet Ecclesia, etiam in supremos temporales principes, in Petro maxime, et successoribus ejus, eam accepisse. Probat ergo consecutio ex principio supra posito, quod hi principes tam sunt oves Petri, quam reliqui omnes, neque temporalis dignitas vel potentia eos reddit immunes, seu a tali potestate vel pœna exemptos, quia neque ex Christi verbis, neque ex alio principio vel ratione colligi potest talis libertas, seu potius peccandi licentia. Quin potius multo magis necessaria est in Ecclesia potestas hæc ad coercendos hujusmodi principes, quam eorum subditos. Primo quidem quia ipsi liberiores sunt, et ita facilius labuntur, et semel lapsi difficilius corriguntur. Deinde quia principum peccata, præsertim contraria fidei et religioni, perniciosa sunt, facile enim subditos ad sui imitationem pertrahunt, vel exemplo, vel beneficiis, ac promissionibus, vel etiam minis ac terroribus. Propter quod merito dixit Sapiens, Ecclesiastici cap. 10: *Rex insipiens perdet populum suum. Nam qualis est rector civitatis, tales et habitantes in ea.* Quod etiam ducti ratione et experientia philosophi docuerunt, ut Cicero ex Platone, lib. 4 Epist. Unde idem Cicero, lib. 3 de Legibus, recte etiam dixit: *Vitiosi principes non solum vitia concipiunt ipsi, sed etiam ea infundunt in civitatem.* Denique quia principes gravius quam cæteri delinquant, et ideo etiam per pastores suos gravius puniri debent, ut de ipsismet pastoribus dixit Gregorius, in Pastor., p. 3, cap. 5, et refertur a Nicolao Papa contra Lotharium, regem Galliæ, in ep. ad eundem, et refertur in c. *Præcipue*, 11, q. 3.

21. Atque hinc tandem facile ostendi potest alius titulus hujus potestatis in reges, nimirum, propter defensionem subditorum, nam ad pastorem non solum spectat oves errantes corrigere, vel ad ovile revocare, sed etiam lupos arcere, et ab hostibus defendere,

ne extra ovile trahantur et pereant: sed iniquus rex, præsertim schismaticus et hæreticus, subditos constituit in magno periculo perditionis, ut ex proxime dictis notum factum est, et ideo Claudianus dixit:

Regis ad exemplum totus componitur orbis,
Mobile mutatur semper cum principe vulgus.

Ergo ad Pontificis munus spectat, subditos hæretici vel perversi principis defendere, et ab illo evidenti periculo liberare; ergo Christus, qui bene et optime omnia fecit et instituit, hanc potestatem Petro contulit, eamque sub verbo *Pasce*, et sub potestate ligandi et solvendi comprehendit. Ergo per illam potestatem et talem principem dominio suo privare et arcere, ne noceat subditis, et hos a juramento fidelitatis solvere, vel solutos declarare, quia illa conditio in tali juramento semper intelligitur inclusa.

22. *Etiam si Pontifex regem ethnicum punire nequeat, potest fideles subditos ab ejus dominio liberare.* — Qui titulus D. Thomæ, et probatis Theologis, tam gravis et efficax visus est, ut per se solus sufficiat ad privandum regem infidelem dominio et potestate supra fideles, etiam si prior ratio vindictæ et justæ punitionis cesset. Nam juxta Pauli doctrinam, *de his qui foris sunt* Ecclesia non judicat. Unde colligunt iidem Theologi, non posse Pontificem punire regem ethnicum non baptizatum propter infidelitatem, vel alia peccata. Et nihilominus si habeat subditos fideles, potest eos a subjectione illius eripere, propter morale et evidens eversionis periculum, ut docet D. Thom. 2. 2, q. 10, art. 10, et colligitur ex Paulo, 1 ad Cor. 6; reprehendit enim fideles, quod apud infideles iudices litigarent, supponitque posse Ecclesiam creare iudices, qui inter fideles etiam in temporalibus iudicent, ne ad infideles ire cogantur, et ad suadendum ait: *Nescitis quia et Angelos judicabimus? quanto magis secularia?* Quæ verba allegat Gregorius, lib. 7, ep. 21, et ex illis infert: *Cui ergo aperiendi, claudendique cæli data est potestas, de terra judicare non licet? Absit.* Hinc etiam conjux fidelis separari potest a conjuge infideli, si cum illo non possit sine injuria Creatoris habitare, juxta doctrinam Pauli, 1 ad Corint. 7. Et ex eadem radice filii baptizati a patrum infidelium potestate et consortio liberantur, ne illorum iterum involvantur erroribus, ut dicitur in Concilio Toletano IV, c. 59. Ergo simili vel majori ratione privatur rex christianus, seu

subditus Ecclesiæ ratione baptismi, potestate et dominio in vassallos suos; ergo titulus est per se sufficiens, ut possit Pontifex in hos principes animadvertere, eosque regnis jure privare, et ad hoc uti gladio aliorum principum, ut ita gladius sit sub gladio, ut ad propugnandam et defendendam Ecclesiam mutuo juventur.

23. Possem hoc loco alios titulos explicare, confirmare ac defendere, quibus potest Romanus Pontifex circa temporalia justis ex causis disponere, ut fecit in translatione imperii, et in instituendo modo electionis imperatoris, et in ejus administratione, cum vacat, et in aliis etiam casibus in temporalibus causis jus dicendo; verumtamen nec hujusmodi operis brevitatis hæc omnia prosequi permittit, nec intentioni nostræ ac instituto necessaria sunt, et ideo ad alios auctores, qui hæc eruditissime disputarunt, lectorem remitto.

CAPUT XXIV.

OBJECTIONIBUS CONTRA DOCTRINAM SUPERIORUM CAPITUM EX SCRIPTURA PETITIS OCCURRITUR.

1. Ut catholica doctrina, quam tribus præcedentibus capitibus ostendimus, magis confirmetur, necessarium duximus, in fine hujus libri, nonnullis objectionibus, quibus potestas Pontificis in temporales principes impugnari ab adversariis solet, satisfacere. Et quoniam copiose hoc præstat Cardinalis Belarminus in ultimo opere contra Barclaium, ideo illas tantum objectiones proponam, quæ vel a rege Angliæ insinuantur, vel nonnullam difficultatem habent, vel quarum resolutio utilitatem aliquam ad majorem veritatis manifestationem afferre possit. Adverto autem (quod in superioribus etiam monui) sæpe in his objectionibus confundi causam de primatu et potestate Pontificis in laicos, cum causa de exemptione clericorum a jurisdictione et potestate laicorum, quæ controversiæ sicut diversæ sunt, ita a nobis (sicut ab aliis catholicis auctoribus) disputatione separantur, et ideo omnia, quæ ad exemptionem pertinent in sequentem librum reservamus, et ibi objectionibus peculiariter ad rem illam pertinentibus satisfaciemus. Quia vero exemptio personæ ipsiusmet Pontificis Summi cum ejus dignitate divino et naturali jure conjuncta est, omnisque subjectio ad imperatores, vel alios reges, illius dignitatem obscurare et

minuere videri potest, ideo prætermittere aliqua non possumus ex his, quæ contra Pontificis immunitatem summamque ab omni humano judicio exemptionem objici solent. Et quamvis superior potestas Pontificis in reges et principes, tam in spiritualibus quam in temporalibus, distinctis assertionibus quasi per partes seu gradus a nobis declarata fuerit, quia tamen rex indistincte contra primatum loquitur, idcirco eodem fere modo objectiones ejus proponemus; respondendo autem quid per unamquamque directe oppugnetur, distincte declarabimus, atque ita singula, quæ a nobis dicta sunt, clarius et facilius defendemus.

2. *Prima objectio.* — Prima ergo objectio ex Scriptura sumitur, duasque habet partes: unam scholastico more vocare possumus positivam, alteram negativam. Priorem indicat rex in Præfatione, pag. 14, dum in generali ait, auctoritatem et potestatem, quam Pontifices sibi in temporalia regum jura usurparunt, nihil aliud esse quam ambitiosam tyrannidem contra auctoritatem Scripturarum; et de eadem dicit, pag. 22, potestatem a Pontificibus inique usurpatam cum Scripturis pugnare. Quæ autem sint hæc Scripturæ in illis locis non declarat, sed ad Apologiam remittit, quam totam in auctoritate regum asserenda impendisse dicit. In Apologia vero solum invenio, in pag. 23 et 129, quædam Scripturæ testimonia, in quibus obedientia ad sæculares principes, etiam propter conscientiam, commendatur, Romanorum 13, cum aliis, quæ ex novo Testamento in principio hujus libri satis a nobis tractata sunt. Quibus ibi adjungit multa ex veteri Testamento, quæ duplicis ordinis esse adverto. Quædam enim sunt, in quibus obedientia principum etiam iniquorum et infidelium vel permittitur, vel laudatur aut præcipitur, vel alio simili modo stabilitur, ut est illud Josue 1: *Quemadmodum Moysi obedivimus in omnibus, ita et tibi obediemus*; et illud Jerem. 17: *Submittite corda vestra subter jugum regis Babylonis, eique et populo ejus servite, ut vivatis*. Item illud adjungit, quod, Exodi 5, filii Israel veniam abeundi a Pharaone supplicarunt, et quod 1 Esdræ 1, similem veniam a Cyro, rege Persarum, impetrarunt. Et in hoc ordine annumerari debent alia testimonia Scripturæ, quæ postea ipse congerit, in quibus variis honoris titulis regis dignitas in veteri Testamento declaratur, nam reges vocantur *filiis Altissimi, di, uncti Domini, in Dei solio se-*

dentis, famuli Dei, angeli Dei, facti juxta cor Dei, lumina Israelis, nutritii Ecclesiæ. In alio ordine ponit facta quædam regum Israel, de quibus capite sequenti dicemus.

3. *Ad testimonia novi Testamenti responsio.* — Verumtamen prædicta testimonia neque ad præsentem causam aliquid conferunt, neque in se spectata difficultatem habent vel controversiam, præter unum quod peculiaris cujusdam quæstionis occasionem præbet; illa vero quæstio ejusmodi est, ut tradita veritas ab illius resolutione non pendeat, quod per singula discutendo, breviter declaro. Nam imprimis loca novi Testamenti probant quidem esse in regibus veram jurisdictionem civilem a Deo ipso originem trahentem, ideoque regem convenienti modo honorandum esse, illique esse obediendum, non solum ob timorem pœnæ, sed etiam propter conscientiam, quæ omnia secundum fidei doctrinam vera esse in principio hujus libri docuimus. Inde vero nulla verisimilitudine inferri potest, reges nullum habere superiorem, a quo in spiritualibus, et consequenter etiam in temporalibus in ordine ad spiritualia, regantur, et ideo dixi, testimonia illa nihil ad præsentem causam pertinere. Quin potius neque satis ex illis locis convincitur, regum temporalium potestatem ita esse in suo ordine supremam, ut in temporalibus directe superiorem non recognoscat; hoc enim, ut dixi, in rigore ad fidem non spectat, quamvis longe verissimum sit, et Scripturæ sacræ magis consentaneum, sicut etiam disputando ostendimus.

4. *Ad testimonia veteris Testamenti.* — Neque priora testimonia veteris Testamenti aliquid amplius probant, nam ex eis solum habemus, obediendum esse regi vel principi, aut gubernatori communitatis, utique in foro suo validum præceptum ferenti. Hoc enim, et nihil aliud obtulerunt Josue filii Israel, cum dixerunt: *Sicut obedivimus in cunctis Moysi, ita obediemus et tibi, tantum sit Dominus Deus tuus tecum, sicut fuit cum Moyse.* Verba autem Jeremiæ, si intelligantur de absoluta Dei voluntate, qua decrevit dare filios Israel sub verum dominium et potestatem regis Babylonis, ad summum probant obediendum esse temporalibus regibus, sicut de aliis testimoniis dictum est. Si vero solum intelligantur de voluntate permissiva, qua Deus decreverat permittere in pœnam peccatorum populi judaici, ut rex ille potentia sua, et facto, potius quam jure, illum populum sibi subjugarer, sic verba illa ad rem nihil faciunt, quia

non de vero rege, sed de tyranno in loco illo sermo est, cui monentur Israelitæ subijcere colla, non tam propter conscientiam, quam propter majora mala vitanda, ut subjuncta verba indicant: *Servite ei et populo ejus, et rivetis, quare moriemini tu et populus tuus gladio, et peste, et fame?* etc. Et juvat etiam, quod verba illa dicta sunt a Propheta priusquam populus in servitum Nabuchodonosor reductus esset, et ita potius inducebat eos ad non resistendum dominationi et potentiae ejus, et consequenter ad serviendum saltem facto, quamvis jure non tenerentur. Eademque ratio est de aliis locis, sive Pharao et Cyrus fuerint veri reges populi Judæorum, sive non, vel (quod perinde est) sive populus Israel jure teneretur veniam illam petere ad discedendum, sive tantum de facto propter potentiam illorum principum ausi non fuerint, sine illorum venia et voluntate discedere.

5. *Prærogativæ a rege Jacobo adductæ expendantur.* — *Nomen filiorum Dei non omnibus regibus convenit.* — Multo vero minus urgent testimonia illa, in quibus varii tituli venerationis et honoris regibus tribuuntur, tum quia quidam illorum communes sunt aliis, qui non sunt reges, quidam vero non omnibus regibus conveniunt, sed fuerunt prærogativæ aliquarum personarum. Quod patet breviter discurrendo per singula. Nam imprimis titulum *Filii Dei*, regi temporali tribui, solum colligit rex Angliæ ex illis verbis, quæ de Salomone dixit Deus, 2 Regum 7: *Ego ero illi in Patrem, et ipse erit mihi in filium.* Hæc autem verba, ut ibi dicta sunt, profecto non sunt omnibus regibus communia, sed peculiarem promissionem Salomoni factam continent, ut patet, tum ex præcedentibus verbis: *Ipse ædificabit domum nomini meo, et stabiliam thronum regni ejus usque in sempiternum*; tum ex verbis subjunctis: *Qui si inique aliquid gesserit, arguam eum in virga virorum, et in plagis filiorum hominum, misericordiam autem meam non auferam ab eo, sicut abstuli a Saul, quem amovi a facie mea,* etc. Ex quibus verbis aperte constat, verba illa: *Ego ero illi in Patrem,* etc., in Saulem non convenire, quamvis ille fuerit temporalis rex electus a Deo immediate, ac sine successione, auctore Deo, rex creatus; non est ergo excellentia illa communis omnibus regibus, sed singularis favor promissus Salomoni.

6. Imo sunt qui putent, verba illa neque